

רשימות

שוב מכינים תערוכת בקר

פעמיים בשנה, בסתיו ובאביב, עוברים צוותי השופטים של „און“ את מרבית המשקים הקיי-בוציים ובודקים בשבע עיניים את בנות הפרים הצעירים שהגיע תורן להיות מוצגות בתערוכות הבקר המסורתיות. גם הפעם השתתפתי בשני-ימי-שיפוט כאלה, האחד באיזור גן-שמאל עין-שמר בשומרון, והשני — בגליל המערבי. עשיתי כמיטב יכולתי בשיפוט בנות הפרים: אבנר, עמיעד, אורי, סברא ויבין, אולם גם הסתכלתי סביבי, צילמתי, שוחחתי עם רפתנים והתרשמתי מן הנעשה באיזורים אחרים שאינני מזדמן בהם לעתים קרובות.

באיזור השומרון כל המבכירות, אותן ראינו ושפטנו, המליטו בגיל 24 חודשים ויותר; באיזור הגליל המערבי, רוב המבכירות שראינו ושפטנו, המליטו בגיל של פחות מ-24 חודש. משקים, המגדילים את הענף בשומרון, בונים רפתות-גידרה (קוראל); משקים, המגדילים עדריהם בגליל המערבי, בונים רפתות-מפצמות ותאי-רביצה. מסתבר שמתגבשות השקפות ומסורות איזוריות לגבי שאלות מהותיות בשיכון הבקר. אולם גם בתחומי כל איזור יש הבדלים בין משק אחד למשנהו. במשך האחד — הרפתות מסודרות ומרופדות, הפרות נקיות ומסופרות ואוכלות מספוא ירוק מתוך איבוסים נקיים; מכון החליבה נקי ומצוחצח, במשרד המסודר מצויות כל הרשימות הדרושות ומרכז הרפת מכיר את הפרות במבט ראשון, ויתר אנשי הצוות עוזרים על ידו ומתעניינים בשיפוט ומשמעויותיו. חיו, במשק השני, המרוחק קילומטרים אחדים מן הראשון, פוגש אותנו רפתן מבוהל ומבקש שנע-זור לו למשוך את הטרקטור שכבה (בעזרת המכונת של „און“!); איזור הרפת משופע בג' רוטאות ושברי-כלים, הגגות שמוטים לנפילה, מיכלי-מים מאסבסט שבורים, הירק יבש כמו חציר, והחציר דומה לקש ואת הקש אין מי שיכ-ניס לסככות לריפוד, והפרות שקועות בבוץ עד עטינן. היש צורך לנחש שבמשק השני — אין צוות-עובדים ואין „בעלנים“ לעבודה ברפת?

הרפת הגדולה

מן המוסכמות הוא שאי-אפשר כיום להתפר-נס מרפת של שש, שמונה או עשר פרות במשק המושבי; ועדר המונה פחות מ-120 פרות במשק השיתופי הינו בחזקת יחידה קטנה מדי להשגת יעילות מקצועית וכלכלית. מחקר של מר שלום דרורי, מהמרכז לתיכנון ופיתוח חקלאי והת-יישובות ומר פנחס זוסמן, מן הפקולטה לחקל-אות שליד האוניברסיטה העברית בירושלים, בא לבסס הנחה זו לגבי המשק המושבי באופן מדעי מדויק.

שני המחברים הנ"ל פירסמו לא מכבר את עבודתם בשאלת „השפעת גודל היחידה על הי-עילות הכלכלית של משק רפת מושבי קיים“ בחוברת רבת-היקף וענין. תוצאות המחקר מצ-ביעות על ירידה בהוצאות הייצור הממוצעות לפרה ועל עליה בתמורה ליום עבודה בתיאום עם עליית מספר הפרות ליחידת העדר עד ל-25-30 ראש. כמויות המים והקרע אינן מהוות מיגבלה לגודל הרפת, כיוון שיש אפשרות לקנות גם מספוא גס מהחוץ. אפשר לקיים עדר של 25 עד 30 פרות ללא העסקת עבודה שכירה על ידי השקעות כספיות (תחלופה של הון בעבודה) ולמרות ההשקעות הגבוהות — קטנות ההוצאות לפרה.

המיבנים, הציוד והמיכון, הדרושים לרפת של שלושים פרות, לפי המחקר הנ"ל, הם כדל-קמן: מיבנים: סככת-מפצמות לפרות ובני-בקר ודרכי גישה בחצר; ציוד: מכון חליבה, עגלה פורקת למספוא, מיתקנים לחלוקת תערוכת בתפ-זורת, מיכלית לחלב; מיכון: טרקטור גדול עם מכסחת.

המיגבלות הממשיות להקמת רפתות גדולות כאלה הן שתיים: (א) מיכסות ייצור החלב. מיכ-סה זו ניתנת להגדלה עבור המתישב הבודד רק ע"י נטישת הענף ע"י חלק מהיצרנים שבאותו יישוב (תוצאות המחקר מחייבות בדיקה מחודשת של הנושא לאור היתרונות הגלומים בתהליך הריכוזיות בענפים הקיימים והכנסת ענפים חד-

שים למעגל הייצור) ; (ב) מיגבלות ההון. את מערך המיבנים והציוד הדרושים ל-25-30 פרות אין אפשרות להקים בהדרגה, בחסכוניות המתישב, ומשום כך דרושה השקעת הון חד-פעמית גדולה. הפתרון לשתי בעיות אלה אינו מצוי בסמכותו של המושב כפי שהוא והכרחי הדבר להקדיש מחשבה ויוזמה לנושא זה באופן מיוחד. לגבי הרפת במשק השיתופי טרם נערך מחקר בדבר השפעת גודל היחידה על היעילות הכלכלית והמקצועית, ויש בידינו רק מידע מועט על ההגדלה הרבה שהיתה בשנים האחרונות ועל תנובות החלב ברפתות בעלות גודל שונה.

טבלה 1. השינויים בגודל העדרים השיתופיים מיוני 63 עד יוני 69 (לפי דו"חות התאחדות מגדלי בקר)

יוני 1969		יוני 1966		יוני 1963		העדרים לסוגיהם
מספר העדרים	%	מספר העדרים	%	מספר העדרים	%	
51	27	96	52	133	74	עדרים קטנים (פחות מ-120 פרות)
91	50	58	31	40	22	עדרים בינוניים (120 עד 180 פרות)
43	23	33	17	8	4	עדרים גדולים (180 פרות ויותר)
185	—	185	—	181	—	סך הכל עדרים

לפני שש שנים — שלושה רבעים מכלל העדרים היו קטנים ממאה ועשרים פרות; היום — שלושה רבעים מכלל העדרים הם בגודל של מעלה ממאה ועשרים פרות.

טבלה 2. תנובת החלב וגודל העדרים (לפי סיכומי תנובות תשכ"ח של ה.מ.ב.)

תנובת החלב השנתית לפרה, ק"ג	פרטים על העדרים
6200	71 עדרים קטנים, עד 120 פרות
6405	81 עדרים בינוניים, 120 עד 180 פרות
6465	37 עדרים גדולים, 180 פרות ויותר

מיכליה תחמיץ; עוד עלתה אז צחנת פגרי הב- המות שנפגעו; בגגות הסככות היו פעורים חורים ענקיים מפגיעות פגזים, וסימני המלחמה, שאך זה נסתיימה, ניראו בכול. דיונים כבדי-משקל נערכו במשק אם לשקם את הרפת, או לעבור למקום חדש, או שמא בכלל לחסל את הענף?

לא מכבר נודמנתי שנית למקום. הנזקים תוקנו מזמן, עדר משוקם, המונה 150 פרות חולבות, מנוהל בידי צוות עובדים, חלקו ותיקים וחלקו צעירים ש"נכנסים לעניינים", והתלבטות יותיו אינן עוד "להיות או לחדול" אלא כיצד להתקדם ולקדם, כיצד לקבל מהרפת פרנסה בשפע רב יותר, תוך תחרות בכל ה"אלטרנאטיבות" שיש בניצול המים, מחוץ לענף המס-

אין התנובה הגדולה יותר בעדרים הגדולים מעידה על ריווחיות רבה יותר, אך יש להניח שהיא מצביעה על רמת מימשק טובה יותר ועל תנאי אחזקה משופרים יותר בעדר. לאחר שהנושא בשאלת גודלה של הרפת המושבית נחקר ותוצאותיו הובאו לידיעת המוסדות והציבור בצורה ברורה וחד-משמעית, מחכה עדיין הנושא של יחידת העדר האופטימאלית במשק השיתופי לחוקרים, אשר ילמדו את הבעיות ויסיקו את המסקנות מבחינה מדעית, וייתכן שהם יאשרו את המסקנות, אליהם הגיעו בוקרים רבים מניסיונם המעשי.

גדות

בביקורי הקודם במשק גדות, עוד עלה באפי ריח העשן מהצמיגים השרופים, ששימשו לכיסוי

דמויט

תחליף חלב

מיוצר מאבקת חלב טהור ותוספת
שומנים בלבד

בהשגחת ווטרינרית

חלב הוא היסוד הטוב ביותר להזנת
בעלי-חיים צעירים.

על כן התחליף-חלב שלנו מיוצר מחל-
בונים של חלב ופחמימות-חלב בלבד.
(בזאת שונה „דמויט” מיתר המוצרים
הדומים המיוצרים בארץ).

מוצר זה מכיל גם שומנים, והוא מועשר
בויטמינים, מינרלים, לציטין, וכמו כן
אנטיביוטיקה — לפי הזמנה.

**דמויט נמצא בשימוש כבר
למעלה משנתיים — ונותן
תוצאות טובות ביותר**

להשיג בכל סניפי

פוא. היה דיון ער והמסקנות היו שתיים:
(1) את שטחי המרעה הטבעי חייבים לנצל
באופן מירבי ע"י עדר העגלות ילידות המקום,
עגלות קנויות, או עגלות „בפנסיון” ממשקים
אחרים; (2) עדר בגודלו הנוכחי לא יוכל
להתקיים רק על תחמיץ קנוי בחוץ, ללא שטחי-
מספא. סוכס איפוא להקצות שטחי אדמה (שור-
ליים) ומים ולהתחיל לגדל עשב רודוס. אין לי
ספק שביצוע החלטות אלה יצמיד את רפת
גדות לריווחיות רבה יותר ולרפת גדולה וטובה
יותר.

בונים, בונים, בונים...

תנופת פיתוח רחבה מציינת את ענף הרפת
בימים אלה. עם ההתאוששות בשוק-החלב הת-
חילו משקים רבים בהגדלת העדרים. כיום, כמעט
שאין עוד אפשרות „לצופף” או „לדחוס” בה-
מות נוספות במיבנים הקיימים וחרף הוצאות
הבנייה ההולכים ומאמירים — בונים! בעין-גב
האריכו את סככת החולבות ובצד אחד התקינו
מפצמות ותאירביצה; ב„מעגן” בונים רפת חדשה
עם מפצמות ותאירביצה ליד האיבוס והודות
לכך המיבנה הוא צר יותר וארוך יותר; באש-
דות (מאוחד) הופכים צד אחד של סככה לרפת
מפצמות עם תאירביצה ובאשדות (איחוד)
משלימים המשכו של דיר עגלים על מפצמות,
והתחילו בבניית סככת-פרות, כדוגמת מעגן.
בגשר מתכננים הגדלת דיר עגלות ולהעביר
לתוכו את כל העגלות מסככות-הפרות, ולהגדיל
את עדר הפרות. במעוז-חיים בונים רפת-גידרה;
בתליוסף מתכננים בניית כמה עשרות מקומות
בשטח הפנוי שבין שתי סככות קיימות; בגבע
הוסיפו תאירביצה בסככה שהיתה — חצייה על
מפצמות וחצייה על ריפוד עמוק. בכפרי-חזקאל
(מספר הפרות ביולי 68 — 596 ביולי 69 — 681)
הושלמה במשק אמנון דרורי רפת-גידרה חדישה
ומשוכללת (תאור מפורט יובא בחוברת הבאה).

אלי סמסון

משרד החקלאות, שה"מ
לשכת הדרכה, בית-שאן

המשביר המרכזי

המחלקה לחימיקלים